

KaBaTa

EINDELOOS WEER GEVEN,

KUMINSÁ

Un kolekshon di poesia Kurasoleño
Editá pa: Nifa Ansano i Juan-Carlos Goilo

Een verzameling Curaçaose gedichten
Geredigeerd door: Nifa Ansano en Juan-Carlos Goilo

Kaba ta kuminsá - Eindeloos weer geven

Publiká pa | Uitgegeven door: Nifdelly Martis

ISBN: 978-90-6665-200-2

NUR 306

Promé edishon | Eerste druk

Editá pa | Geredigeerd door: Nifa Ansano & Juan-Carlos Goilo

Korekshon di idioma | Taalcorrecties: Crisèn Schorea

Tradukshon | Vertaling: Jeroen Heuvel

Diseño i ilustrashon | Opmaak en illustraties: Alejandra Cijntje

Imprenta | Uitgeverij: B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

© 2024 Nifdelly Martis, Partisipantenan | Deelnemers 'Masterclass Punt'í Lenga'

Derecho reservá. No ta permití pa digitalisá, reprodusí nada di e edishon aki di ningun forma, ni pa ningun medio sin outorisashon previo por eskrito di editor.

Alle rechten voorbehouden. Het is niet toegestaan om enig deel van deze uitgave op welke wijze dan ook te digitaliseren, reproduceren zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

NATIONAL
ARCHAEOLOGICAL
ANTHROPOLOGICAL
MEMORY MANAGEMENT

“...nos por grita Identidat kwantu ku nos ke. Pero si no tin autor pa pone e kwadro multi-kolo di Korsow riba papel, nos lo mester asepta ku aki poko aña nos lo keda sin Identidat, sin kultura, sin literatura i sin idyoma propio.”

Pierre Lauffer, La Cruz, 25 di sèptèmber 1969

“...we kunnen identiteit roepen zo vaak als we willen. Maar als we geen auteurs hebben om het veelkleurige schilderij van Curaçao op te zetten, moeten we accepteren dat we over een paar jaar geen identiteit meer hebben, geen cultuur, geen literatuur en geen eigen idioom.”

Pierre Lauffer, La Cruz, 25 september 1969

KONTENIDO

Introdukshon 7

Alejandra Cijntje

Mutuo 15

Sentimentu 16

Filingrana 18

Alma 19

Sali afó 20

Raspa mané e ta 23

Christine Krolis

Fókùs 25

Muhé Resusitá 26

Ora di redu 28

M'a skohe pa mi mes 30

Dilara Tramm

Nada 33

Zjozjolí 34

Tokadó di kuèrdè 36

Katuska Quiñones

N' t'un charada? 41

Drumi bai 43

Amputá 44

Bamba 47

Gezèlu! 48

Mayrond van Lamoen

Sin título 1 51

Gradisí 52

Sin título 2 54

Kadena di katibu 55

Eksperiensia 56

Datu 57

INHOUDSOPGAVE

Introductie 10

Alejandra Cijntje

Wederzijds 15

Gevoel 17

Filingrein 18

Ziel 19

Eruit komen 22

Gewoon zoals ze is 23

Christine Krolis

Focus 25

Herrezen vrouw 26

Tijd voor roddel 29

Ik kies voor mezelf 31

Dilara Tramm

Niets 33

Sesamzaad 35

Tokkelaar 38

Katuska Quiñones

Is het niet raadselachtig? 42

Slaap door 43

Geamputeerd 46

Prut 47

Gezellig! 49

Mayrond van Lamoen

Zonder titel 1 51

Dankbaar zijn 52

Zonder titel 2 54

Slavenketting 55

Ervaring 56

Zuilcactus 57

Nataly Burgzorg

E portal	59
Protekshon Invisibel	60
Testigo Silensioso	63

Ralph Winedt

Idioma di silencio	65
Körté, lagé leu ayá	66
Serámika Kaketio	68
Awó	70
Ami den nan. Nan den mi?	73
Toke ku ta kima	75

Ruthvienca Pietersz

Surrealismo	77
Mi urgensia	78
Skuchando mi mes, sin bisa nada	80
Emergensia	81
Nos mayornan	82

Vesuhely American

Rais dotá	87
Re-enkuentro ansestral	88
Den Soledat	90
Zíkinza	92
Tabú	94
Konopá	96

Nataly Burgzorg

De portaal	59
Onzichtbare bescherming	62
Stille getuigen	63

Ralph Winedt

Taal van de stilte	65
Ver weg, weg ermee	67
Caquetio Keramiek	69
Meteen	72
Ik hen zij wij?	74
Vurige streling	75

Ruthvienca Pietersz

Surrealisme	77
Mijn urgentie	79
Naar mezelf luisterend, zonder te praten	80
Noodgeval	81
Onze ouders	84

Vesuhely American

Begiftigde wortel	87
Voorouderlijke hereniging	89
In eenzaamheid	91
Ziegezaag	92
Taboe	95
Geknoopt	97

Introdukshon

For di mucha mi a siña ku palabra tin e poder pa edifiká. Mi tekstonan semper ta karga e deseo di por yuda esun ku kisas mester. Poetic Colours a forma mi komo poeta, impulsá mi talento pa skibi i presentá. Kombiná ku mi trabou den biblioteka mi a siña i komprondé e desaroyo di idioma i literatura na papiamentu. Mi hòbi a bira mi pashon. M'a deklamá, organisá, konektá, stimulá, i na kaminda m'a realisá ku papiamentu ta trese mundu serka mi. Basta ami sigui kompartí. Konosementu atkerí den kash'i mente skondí ta kaduká ku último zonido di kurason.

Mi palabra semper ta karga un sierto rebeldia. Mi rebeldia semper ta buska kònòpi pa lòs. For di chikí te ku mi delaster rosea lo mi kompartí tur solushon pa kònòpi. Promé mi a haña ventilashon den punk, hip hop i jazz, pa bai kaba na e base: palabra papiá, 'spoken word'. For di 2010 mi ta praktiká e arte akí ku frekuensia i konvikshon, huntu ku Poetry Circle na Amsterdam i na diferente otro kaminda. Awor bèk na Kòrsou mi ke usa e rebeldia literario pa yuda guia nos bos ku furor di welek. Keda papia, keda skucha, keda kaweta, anto pronto kambio pa bon t'esun k'a weta.

Pa nos e echo ku tur hende i tur kos ta diferente ta duna bida rikesa.

Pa nos e esensia di libertat ta sintá den nos diversidat

Si nos kada un para den e forsa di nos diferensia nos lo elevá nos literatura.

Dunando
espasio na
kada poeta pa
diskubrí nan
mes estilo ta
krea
espasio pa
nos kambia e
bista riba nos
futuro.

Permití nos di ta mas lúsido. Palabra tin poder. BAM! E ta direkto, dirigí i impaktante. No solamente den signifkashon, pero tambe den ekspreshon. Ideanan, transmití den palabra i tresé den ekilibrio ku bo kurpa por tin un impakto fenomenal den transformashon di nos bista di mundu. Si nos logra trata palabra ku amor i vehemensia, nos por elevá otro infinitamente.

Literatura i idioma papiamentu ta den un proseso di kambio. Nos mester salbuardiá e panteon di musa den nos kuadro multikultural. Anto tur kos ku kaba, ta habri kaminda pa kuminsá ku mas diversidat, mas posibilidat, i mas potensia.

Kaba ta kuminsá! Kada outor ku ekspresá i kompartí su poétika, ta amplifiká loke nos ta konsiderá propio. Anto ora e bai, otro mester bini. Pasado a siña nos ku kada produkshon literario tabata esensial den e desaroyo di papiamentu. Tradishon oral òf skibi pa bon òf malu, komo medio di religion, pa emansipá, komo medio pa informá i eduká, i komo medio artístiko pa alsa e spiritu di hende den nan uso diario, papiamentu ta keda e frekuensia ku por lusa e forsa di Mama Kòrsou.

Dokumentando e arte di palabra nos ta eternisá e multiplisidat di musanan ku ta eksistí entre nos. E distinsjon entre literatura popular òf artístiko tabata preokupá baluarte di literatura manera Colá Debrot entre 1950 ku 1980. Pero palabra papiá, mihó konosí komo spoken word, ta fungi komo un brùg entre diferente mundu interno. E palabrá papiá di awe, meskos ku durante tempu di Elis Juliana ta resoná e frekuensia ku ta biba den sosiedat, tanten e ta mantené un tono artístiko. Lagando nos hari, dibertí, deskubrí, spièrta, deskargá, protestá, konosé, defendé, namorá, filosofíá, adorá. Palabra papiá ta nos spil di kada dia, guiando e wals di nos inteligensia komun.

E kosecha di palabra papiá den e buki akí ta trata di kose ku un hilu antiguo, konektando e pashon ku yu di Kòrsou tin den su kurpa pa alsa nos idioma i kultura. Papiamentu ta e yabi na punta di e hilu. E ta trese huntu e bos di Kaketio skondí den nos ekologia, huntu ku esun di Tula, di Joseph Sickman Corsen, di Pierre Lauffer, di May Henriquez, di Elis Juliana te Frank Martinus Arion, Mama Elia i tur esnan ku ta sigui. Mira papiamentu komo e konekshon entre kurpa i palabra ta sumamente importante pa Kòrsou por vosiferá su mes den tempunan di kambio grandi, manera kambio di nos medio ambiente, kambionan geopolítiko i mas ayá un kambio di konsiensia mundial. Nos mosaiko a kai kibra den partíkulananan kuántiko. Muchu chikí i fragmentá pa manehá. Muchu lòs pa bira un. Muchu dinámiko pa balansá. Pakiko? Awor ku bientu a supla i gast'é te ku el a bira stòf, edifisionan nobo ta lantando manera pegasaya. Bo ta kontentu òf tristu, pèrdí òf preokupá, ku duda òf konvensí, muriendo òf bibando den e kambio? Semper positivo, asta den e tempunan di mas pisá, nos mester kòrda ku awa lo yobe i maishi lo krese. Nos kreativitat semper a pone nos suprasá tur reto. Awor ta ora pa nos spiritu komun, transmití pa papiamentu nutri. Ku palabranan ku ta konektá nos ku tera i mente; en bes di un menasa, kambio ta bira un oportunidat!

Den e tekstonan ku ta sigui lo bo kontra diferente manera kon eskritor i deklamadó hóben di Kòrsou ta duna palabra na e musanan di kambio den panteon di nan kurpa. Nos ta spera ku bo lo sigui lesa ku curiosidat pa otro su pensamentu i amor pa e desaroyo kontinuo di nos kuadro multi-koló.

Realisashon di e buki bo dilanti ta posibel danki na hopi hende i organisashon. Na aña 2022 a konsipiá e kolekshon akí durante e tayer Punt'i Lengua. Danki na e guia artístiko di Lucille Berry-Haseth, Gilbert 'Gibi' Bacilio, Giovanni 'Zoinx' Giribaldie, i Jörgen 'UNOM' Gario. No lubidá e pasenshi i eksaktitut di Jeroen Heuvel i Crisèn Schorea ku a hiba e produkshon mas leu ku tabata nos ekspektativa.

Huntu nos ta sigui forma e kuadro multikoló.

Nifa Ansano, Juan-Carlos Goilo.

Introductie

Van kinds af aan heb ik geleerd dat het woord de macht heeft om te verheffen. Mijn teksten dragen altijd de wens in zich om anderen die het misschien kunnen gebruiken te helpen. Poetic Colours heeft me als dichter gevormd, mijn talent aangezet om te schrijven en voor te dragen. In combinatie met mijn werk in de bibliotheek heb ik de ontwikkeling van het Papiamentu idioom en de letterkunst geleerd en begrepen. Mijn hobby is mijn passie geworden. Ik heb gedeclameerd, georganiseerd, verbonden, gemotiveerd, en onderweg beseft dat Papiamentu de wereld nader tot me heeft gebracht. Als ik maar blijf delen. Kennis verkregen in een verborgen lade van je geest verloopt met de laatste tik van het hart.

Mijn woord draagt steeds een zekere opstandigheid. Mijn opstandigheid is steeds op zoek naar knopen om te ontwarren. Van kleins af aan tot aan mijn laatste adem zal ik allerlei oplossingen voor knopen aandragen. Eerst kreeg ik ventilatie in punk, hip hop en jazz, om uit te komen bij de basis: gesproken woord, spoken word. Vanaf 2010 heb ik deze kunst regelmatig en met overtuiging beoefend, samen met Poetry Circle in Amsterdam en verschillende andere plaatsen. Nu terug in Curaçao wil ik die literaire opstandigheid aanwenden om onze stem te helpen begeleiden met de woede van de bliksem. Blijf praten, blijf luisteren, blijf kijken, dan is binnenkort de verandering ten goede voor degenen die heeft gekeken.

Het feit dat iedereen en alles verschillend is, verrijkt het leven, in onze ogen.

Voor ons ligt het wezenlijke van de
vrijheid in onze diversiteit.

Als ieder van ons in de kracht van
onze verscheidenheid staat, tillen
we onze letterkunde op.

Ruimte biedend
aan iedere dichter
om de eigen stijl
te ontdekken,
schept ons ruimte
om de blik op
onze toekomst te
wijzigen.

Punt'i Lenga is een workshop die in 2021 is ontstaan uit de dringende behoefte om kennis en denkwijze met elkaar te delen; de structuren te doorbreken die ons achterstellen en vast geroest houden. Sta ons toe om helderder te zijn. Een woord heeft kracht. BOEM! Het is rechtstreeks, doelgericht en ingrijpend.

Niet alleen in de taalkundige betekenis, maar ook in de uitdrukking. Ideeën, in woorden uitgezonden en in balans met je lichaam gebracht kunnen een fenomenale uitwerking hebben in de omzetting van ons wereldbeeld. Lukt het ons woorden met liefde en onstuimigheid te behandelen, dan kunnen we elkaar eindeloos verheffen.

De Papiamentu literatuur en taal zijn aan het veranderen. We moeten het pantheon van de muzen in ons multiculturele kader behoeden. En alles wat ophoudt, opent nieuwe wegen om met meer diversiteit, meer mogelijkheden en meer potentie te beginnen. Eindeloos door- en weergeven! Iedere schrijver die poëtica uitdrukt en uitdeelt, verbreedt wat we als eigen beschouwen. En als die verdwijnt, moet er een andere verschijnen. Het verleden heeft geleerd dat elk literair werk wezenlijk is geweest in de ontwikkeling van het Papiamentu. Mondelinge of schriftelijke traditie, goed of slecht, als middel gebruikt in de godsdienst, om te emanciperen, te informeren en op te voeden, en als kunstzinnig middel om mensen te verheffen in het dagelijks gebruik, Papiamentu blijft de frequentie die de kracht van Moeder Curaçao kan inspireren.

Door literatuur te documenteren vereeuwigen we de multipliciteit van de muzen die tussen ons leven. Het onderscheid tussen volksliteratuur en artistieke literatuur hield geleerde letterkundigen als Colá Debrot tussen 1950 en 1980 sterk bezig. Maar gesproken tekst, beter bekend als spoken word, fungeert als een brug tussen verschillende inwendige werelden. Het hedendaagse gesproken woord resoneert, net als in de tijd van Elis Juliana, de frequentie die in de maatschappij leeft, zolang het een artistieke toon behoudt. Het laat ons lachen, ons vermaken, ontdekken, waarschuwen, ontspannen, protesteren, kennen, verdedigen, verliefd worden, filosoferen, aanbidden. Het gesproken woord is onze dagelijkse spiegel en begeleidt de wals van onze gemeenschappelijke intelligentie.

De oogst van het gesproken woord in dit boek probeert met een antiek garen te naaien, en de passie te verbinden die de Curaçaoënaar in zijn lichaam heeft om onze taal en cultuur te verheffen. Papiamentu is de sleutel aan het begin van het garen. Het hecht de stem van de Caquetio, verscholen in onze ecologie aan die van Tula, van Joseph Sickman Corsen, van Pierre Lauffer, van May Henriquez, van Elis Juliana tot aan Frank Martinus Arion, Moeder Elia en allen die volgen.

Papiamentu zien als de verbinding tussen lichaam en woord is uiterst belangrijk voor Curaçao om zichzelf te kunnen vertolken in tijden van grote veranderingen, zoals de klimaatverandering, geopolitieke veranderingen en verderop de verandering van het mondiale geweten. Ons mozaïek is uiteen gevallen in kleine deeltjes. Te klein en gefragmenteerd om te kunnen aanpakken. Te los om een eenheid te vormen. Te dynamisch om een evenwicht te vinden. Waarom? Nu het flink heeft gewaaid en de wind het mozaïek tot stof heeft versleten, rijzen nieuwe gebouwen op als zoomklitters. Ben je blij of bedroefd, verloren of bezorgd, twijfelachtig of overtuigd, aan het doodgaan of aan het opleven in de verandering?

Altijd positief, zelfs in de moeilijkste perioden, moeten we ons herinneren dat het weer gaat regenen en de mais zal opschieten. Onze creativiteit heeft ons altijd de uitdagingen laten overwinnen. Nu is de tijd gekomen dat onze gemeenschappelijke geest, uitgezonden door Papiamentu, gevoed wordt. Met woorden die ons verbinden met de aarde en de geest; in plaats van een bedreiging, wordt verandering een kans!

In de volgende teksten zal je verschillende manieren tegenkomen hoe jonge schrijvers en voordrachtskunstenaars woorden verlenen aan de muzen van verandering in het pantheon van hun lichaam. We hopen dat je zal blijven lezen uit nieuwsgierigheid voor de denkwijze van anderen en liefde voor de voortdurende ontwikkeling van ons veelkleurige schilderij.

De totstandkoming van het voor je liggende boek is mogelijk geweest dankzij veel mensen en organisaties. De gedichten in deze bundel zijn tijdens de workshop Punt'i Lenga in 2022 tot stand gekomen. Dank aan de artistieke leiding van Lucille Berry-Haseth, Gilbert 'Gibi' Bacilio, Giovanni 'Zoinx' Giribaldie en Jörgen 'UNOM' Gario. Vergeet niet het geduld en de nauwkeurigheid van Jeroen Heuvel en Crisèn Schorea die meer hebben toegevoegd aan de totstandkoming dan wij hadden verwacht.

Samen blijven we het veelkleurige doek vormgeven.

Nifa Ansano, Juan-Carlos Goilo.

Alejandra Cijntje

Alejandra Cijntje ta nasé na Kòrsou. E ta un artista multidisciplinario ku un enfoke riba arte visual i poesia. El a eksponé su kuadronan na diferente ekshibishon i a ilustrá pa diferente proyekto, inkluyendo e publikashon aki. Su ekspreshon di pintura ta poétiko, nabegando investigashon literario, pa dokumentá, reintrepetá i reimaginá narrativa i memoria karibense. Kreando un espasio kaminda nuanse di arketipo, simbolismo i sintimentu ta personafiká nutriendo e kurason pa sinti, e mente pa reflehá i e alma pa soña.

Alejandra Cijntje, geboren in Curaçao, is een multidisciplinaire kunstenaar met de focus op visuele kunst en poëzie. Haar schilderijen zijn op verschillende tentoonstellingen te zien geweest en ze heeft illustraties geleverd bij diverse projecten, inclusief voor deze publicatie. Haar getekende en geschilderde expressie is poëtisch, varend op literair onderzoek, om het Caraïbisch narratief en geheugen te archiveren, herinterpreteren en vernieuwd te verbeelden. Zo scheidt ze een ruimte waar nuances van archetypen, symbolisme en gevoel gepersonifieerd worden en het hart voeden om te voelen, de geest om te reflecteren en de ziel om te dromen.

Mutuo

Semper b'a kargami
Pekuliar kon ba sunchi mi set i snui mi ego
Min ta ke saka flor na bo amèn
Ma tòg ma sigui floresé
Niun desviante no por a alehá nos foi otro
Ku tempu kontesta ta yega na su revelo
B'a skohé mi promé ku mi por a gatia
Matrimonio puru, rondoná mi ku gestonan sagrado
Seka mi duda k'e strea ku ta briya den bentana
Koroná mi kabes duru
Ma sinti bo idioma, rekonosé bo figura den e
labor di amor
Baile di sombra fini, marka di paso prudente
E evolushon nos ta bai e huntu
P'e maestria di e akto koriente

Wederzijds

Je hebt me altijd geïnspireerd
Bijzonder hoe je mijn dorst gekust hebt en mijn ego gesnoeid
Ik wilde maar niet bloeien volgens jouw regels
Maar ik ben toch blijven groeien
Geen enkele afleider kon tussen ons komen
Met de tijd openbaart het antwoordt zich
Je hebt me uitgekozen voordat ik kon kruipen
Puur huwelijk, me omringd met heilige gebaren
Mijn twijfel gedroogd met de stralende vensterster
Mijn koppig hoofd gekroond
'k Heb je idioom gevoeld, je figuur herkend in je
liefdeswerk
Dans van ijle schaduw, spoor van voorzichtige passen
De evolutie gaan we samen aan
Voor de beheersing van het hedendaagse

Asombrá

Ta ki mishi solo na su garganta kologá?
Ta ken a regalé e kandela di mas kayente
I e luho di broma?

Kaminda e filingrana ta, un eklipse sin fin
Kurason i su sombra
Tin prestigio di dos kara karu
Mei mei di gremio sosial
Wowo ta dirti presisamente
Flamenko i tumba su ritmo kombiná

Asombrá

Ta ki mishi luna yen na lep di su orea kologá?
E ta sedusí un dialektu fini
Tomatío i grein ta stampa stampiá
Atrabes di e motif hundu

Mon chérie, mon amour

Rikesa ta lombra den varios alma

Verbaasd

Wat doet de zon daar aan haar nek?
Wie heeft haar het heetste vuur geschonken
En de luxe van het opscheppen?

Waar het filigrein is, een eindeloze eclips
Hart met zijn schaduw
Is het prestige van twee dure gezichten
Tussen sociale klassen
Vermelt de blik heel nauwkeurig
Flamenco met tumba's gecombineerd ritme

Verbaasd

Wat doet de volle maan daar aan haar oorlippen?
Het scheidt een begerenswaardig verfijnd dialect
Tomaatjes en grein grondig gestampt
Uit diep doorleefde motieven

Filigrein

Mon chérie, mon amour,
Rijkdom glanst in verschillende zielen